

ERGENLERDE GÖRÜLEN ZORBALIK EĞİLİMİNİN BİLİŞSEL ÇARPITMALAR VE FONKSİYONEL OLMAYAN TUTUMLARLA İLİŞKİSİ*

Mustafa ŞAHİN^{a*}

Serkan Volkan SARI^{b**}

^a KTÜ Fatih Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, RPD Anabilim Dalı, Trabzon/TÜRKİYE

^b KTÜ Fatih Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, RPD Anabilim Dalı, Trabzon/TÜRKİYE

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, ergenlerin Zorbalık Eğilimleri ile Bilişsel Çarpıtmalar ve Fonksiyonel Olmayan Tutumlar arasındaki ilişkileri incelemektir. Bu amaçla araştırmanın çalışma grubu 300 (kız= 149, erkek=151) lise öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak ergenlerin zorbalık eğilimini ölçmek amacıyla ‘Zorbalık Eğilimi Ölçeği’, ergenlerin bilişsel çarpıtma düzeylerini ölçmek amacıyla ‘İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği’ ve ‘Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği’ kullanılmıştır. Veriler SPSS 13.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz, ölçeklerden elde edilen verilerin Bağımsız *t* Testi ve Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı istatistiksel işlemleri yapılmasıyla gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, Fonksiyonel Olmayan Tutumlarla ergenlerin Zorbalık Eğilimleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($t = -4.24, p < .05$). Ayrıca cinsiyet ile Zorbalık Eğilimleri arasında da anlamlı ilişki tespit edilmiştir ($t = -4.73, p < .05$). Araştırmada elde edilen bulgular literatür çerçevesinde tartışılarak gelecekte yapılacak araştırmalara ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Zorbalık, Bilişsel Çarpıtma, Ergenlik.

* mustafa61@ktu.edu.tr

** vsari@ktu.edu.tr

SUMMARY

The purpose of this study is examining relations between bullying behavior with Cognitive Distortions and Dysfunctional Attitude. The work group of the study consists of 300 High School students (6 Woman, 6 Men). The “Bullying Measurement Scale”, the “Cognitive Distortions Scale” and Dysfunctional Attitude scale were used for data collection tools in this study. The data’s were analyzed by SPSS packet program. The analyses were done by using the Independent *t* Test, the Pearson Correlation Coefficient. According to research result, there were significant differences between Bullying Behaviors and Cognitive Distortions ($t = -4.24, p < .05$). In addition, there were significant differences between gender and Bullying Behaviors ($t = -4.73, p < .05$). Obtained results were discussed within the framework of related literature and recommendations about these subjects for both policy-makers and researchers were made.

Key Words: Bullying, Cognitive Distortions, Adolescent.

GİRİŞ

1960’lı yıllarda Aaron T. Beck’in geliştirdiği Bilişsel terapi kuramı ortaya çıktıktan sonra 80’li yıllarda davranışçı terapistlerin büyük bir kısmı bu yeni çıkan bilişsel kuramı benimsemişlerdir (Türkçapar, 2008). Bilişsel terapinin tarihçesine bakıldığında araştırmacıların Bilişsel terapi üzerinde farklı değişkenleri dikkate alarak çeşitli çalışmalar yaptıkları ve Rotter, Albert Bandura gibi ünlü bilim insanlarının Bilişsel kurama katkıda buldukları görülmektedir (Altıntaş ve Gültekin, 2005; Atkinson, Atkinson, Smith, ve Nolen-Hoeksema, 1999; Türkçapar, 2008; Ellis, 2009).

Bilişsel terapide yer alan bilişsel işlemlerin; eksiklikler (deficiencies) ve çarpıtmalar (distortions) olarak temelde iki kategoriye ayrıldıkları ifade edilmektedir (Kendall, 1994). Bilişsel çarpıtmalar; bilgi işleminin yanlış ya da etkisiz olduğunda ortaya çıkan, bireylerin önemli inançlarının ya da şemalarının yol açtığı bilişsel yapılar olarak ifade edilmektedir. Bu yapılara göre, alınan yeni bilgi bilimsel olarak işlenirken var olan şemaya uydurulmak için sıklıkla çarpıtılır. Bu çarpıtılmış değerlendirmeler otomatik düşünceler ya da imgeler olarak bilinç düzeyine ulaşır (Kılıç, 2005). Bilişsel yapıda yer alan işlevsiz inançlar bireyin

düşüncesini biçimler ve psikopatolojiye özgü bilişsel hatalara yol açar. Buradaki bilişsel hataları, bilgiyi işleme sürecindeki özgün yanlılıklar ve eğilimler olarak görebiliriz. Bilişsel hatalar bilginin hatalı işlenmesi sonucunda duruma uygun olmayan ve duygusal sıkıntıya yol açan otomatik düşüncelere yol açarlar. Bir diğer deyişle, duruma uygun olmayan olumsuz otomatik düşüncelerde görülen özelliklerin sınıflandırılmasıyla, çeşitli bilişsel çarpıtma kategorileri ortaya çıkar (McKay & Fanning, 2006; Türkçapar, 2008).

Fonksiyonel Olmayan Tutumlar kavramı Beck'in depresyonun tedavisinde geliştirmiş olduğu bilişsel-davranışçı terapi yaklaşımının kullanması ile ortaya çıkmıştır (Duy, 2003). Bireylerin sahip olduğu fonksiyonel olmayan tutumlarını ve beraberinde yalnızlık ve depresyon düzeyini azaltmayı amaçlayan çalışmasında Keyes (1991), deney grubuna uyguladığı bilişsel müdahalelerin fonksiyonel olmayan tutumları azaltmada etkili olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Wilbert ve Rupert (1986) üniversite öğrencilerinin yaşadıkları yalnızlık üzerinde sahip olunan fonksiyonel olmayan tutumların etkisini inceledikleri araştırmalarında, depresyon düzeyini kontrol altında tutarak bu iki değişken arasındaki olası ilişkiyi sorgulamışlardır. Depresif belirtilerin (duygusal, bilişsel ve davranışsal) azaltılmasına yönelik olarak yapılan müdahalelerde, fonksiyonel olmayan tutumların ele alındığı ve tedavi sürecinin bir parçası olarak azaltılmaya çalışıldığı görülmektedir (Abela ve Sullivan, 2003). Fonksiyonel olmayan tutumları azaltmayla ilgili ulusal literatürde çok fazla ele alınmadığı görülmektedir. Yapılan çalışmalarda fonksiyonel olmayan tutumlarla bilişsel çarpıtmalar ve olumsuz temel inançlar bunların yanında etkili iletişim becerileri gibi bazı değişkenler incelenmiştir (Bilgin, 2001; Özgüven, 1999; Türküm, 1996).

Fonksiyonel olmayan tutumlar ve bilişsel bozukluklar depresif unsurlarla etkileşim içine girdiğinde, zaman zaman saldırgan davranışları da beraberinde getirdiği bilinmektedir. Literatür tarandığında saldırgan davranışlarla zorba davranışlar arasında ilişki olduğu görülmektedir. Zorbalık güçlü olan çocuğun diğer çocuklar üzerinde egemenlik kurma ya da zarar verme eğilimiyle ortaya çıkan, fiziksel ve psikolojik saldırganlığı içeren bir davranış türü olarak tanımlanmaktadır. Tipik olarak zorbalık tekrarlayıcıdır, eğilim gerektirir ve dengesiz güç kullanımındır (Li, 2007; Pişkin, 2002; Taylor, 2006). Zorba davranışlar tipik olarak doğrudan ve dolaylı yoldan olmak üzere ikiye ayrılırlar. Doğrudan zorba davranışlar ısırma, tekmeleme, vurma vb... fiziksel saldırganlık unsurlarını kapsar. Dolaylı yoldan meydana gelen zorba davranışlar ise dedikodu, tehdit, gruptan atma vb... sözel unsurları

kapsar (Arıman, 2007; Li, 2007; Ma, 2001; Özen, 2006; Shariff, 2005). Zorba davranışların geçen 50 yılda arttığı görülmüştür (Englander ve Muldowney, 2007). Zorba davranışların hangi yaşlarda ortaya çıktığına dair yapılan bir araştırmada ise, zorba davranışların İlkokul döneminde başladığı, Ortaokul yıllarında zirveye ulaştığı ve lise yıllarında durulmaya başladığı belirlenmiştir (Englander ve Muldowney, 2007). Ayrıca son dönemlerde zorbalık vakaları hızla artmakla beraber, ‘cyberbullying’ gibi yeni formlarının da ortaya çıktığı ifade edilmektedir (İnan, 2005). Siber zorba davranışlar kısaca internet ya da diğer dijital iletişim araçları vasıtasıyla zararlı ya da ahlak dışı mesajlar ya da resimler yollama olarak ifade edilebilir (Li, 2006).

Zorbalık ile bilişsel çarpıtmalar ve fonksiyonel olmayan tutumlar arasındaki ilişkilere yönelik yapılan çalışmalara bakıldığında, Gökçakan ve Gökçakan (2005)’in yapmış olduğu bir çalışmada, Beck’in modelini temel alarak fonksiyonel olmayan tutumlar ve bilişsel çarpıtmalar arasındaki ilişkinin depresyon tedavisindeki yeri incelenmiştir. Özgüven (1999) ise yapmış olduğu çalışmada, psikiyatrik kriz vakalarında hatalı otomatik düşüncelerin ve fonksiyonel olmayan tutumların sıklığı arasında anlamlı fark olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yine yapılan bir çalışmada öğrencilerin yalnızlık düzeyleri ve depresyon belirtilerinin bilişsel çarpıtma davranışlarıyla ve fonksiyonel olmayan tutumlarla olan ilişkisi incelenmiş, depresyon düzeyi istatistiksel olarak kontrol edildiği durumda dahi, fonksiyonel olmayan tutumların yaşanan yalnızlık düzeyini belirlemede önemli bir faktör olduğu sonucuna varılmıştır (Wilbert ve Rupert, 1986). Kandemir ve Özbay (2009)’un yapmış olduğu bir çalışmada ise, zorba davranışlar gösteren bireylerin ortamda aidiyet, kendini diğerleriyle bir arada ve önemli hissetme gibi bazı temel ihtiyaçları gidermeye çalıştıkları, dolayısıyla zorba öğrencilerin bilişsel çarpıtmalara ve fonksiyonel olmayan tutumlara sahip olabilecekleri sonucuna varılmıştır.

Yapılan literatür taraması sonrasında ülkemizde zorba davranışlar ile bilişsel çarpıtmalar ve fonksiyonel olmayan tutumlar arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların sayısının yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bilişsel yapının dışı vuruk bozukluklarla ilişkisini araştıran çalışmalara da literatürde fazla rastlanılmamıştır. Zorbalık dışı vuruk bir bozukluk olarak kabul edildiğinde bu çalışmanın, “bilişsel çarpıtmalar ve fonksiyonel olmayan tutumlar” boyutlarına taşınarak ele alınmasının literatüre önemli katkısının olacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma, kız ve erkek öğrenciler arasında, bilişsel çarpıtma düzeylerinin ve fonksiyonel olmayan tutumların zorbalık eğilimlerini yordamaya katkısının olup olmadığını belirlemek amacıyla ilişkisel tarama modeliyle yapılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu, var olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlamaya çalışılır. Karasar'a (2008) göre ilişkisel tarama modelleri iki ve daha çok değişken arasındaki birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeye amaçlayan araştırma modelidir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Trabzon ilindeki ilköğretim ve Ortaöğretim okullarının 7, 8 ve 9. Sınıflarında öğrenim gören 300 öğrenci oluşturmuştur. Çalışma grubunun cinsiyete göre dağılımı 151 erkek (%50,3), 149 kız (%49,7) biçimindedir.

Veri Toplama Araçları

İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği: Bu ölçek bireylerin ilişkilerinde sergiledikleri bilişsel çarpıtmaları değerlendirmektedir. Ölçekte bilişsel çarpıtmayı içeren 19 ifade yer almaktadır. Ölçek üç boyuttan oluşmaktadır. Bunlar; “Yakınlıktan Kaçınma”, “Gerçekçi Olmayan İlişki Beklentisi” ve “Zihin Okuma”dır. Ölçeğin ölçüt geçerliği için Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği, Otomatik Düşünceler Ölçeği ve Çatışma Eğilimi Ölçeği ile olan korelasyonu incelenmiştir. Korelasyon katsayısı, Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği ile. 52; Otomatik Düşünceler Ölçeği ile. 54; Çatışma Eğilimi Ölçeği ile. 53 olarak bulunmuştur. İBÇÖ'nün geneli üzerinden değerlendirildiğinde diğer ölçeklerle olan korelasyonu olumlu ve anlamlıdır ($p < .01$). İBÇÖ'nün belirlenen “Yakınlıktan Kaçınma” ve “Gerçekçi Olmayan İlişki Beklentisi” faktörlerinin Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği ve Çatışma Eğilimi Ölçeği arasında. 01 düzeyinde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. İBÇÖ'nün “Zihin Okuma” faktörü ile aynı ölçüt değişkenler arasında ise .05 düzeyinde anlamlı ilişki olduğu İBÇÖ ile ölçüt olarak alınan ölçekler arasında bulunan korelasyonların ölçeğin geneli ve ilk iki faktörü için orta ya da yüksek düzeyde, üçüncü faktör için istatistiksel olarak anlamlı olmasına karşın görece olarak düşük düzeyde olduğu ifade edilmektedir. Ölçeğin güvenilirliği iç tutarlılık ve test tekrar test

yöntemleri ile belirlenmiştir. Ölçeğin tümü için iç tutarlılık katsayısı. 67'dir. Her bir alt boyut için ayrı ayrı incelendiğinde; birinci alt boyut için. 73; ikinci alt boyut için. 66; üçüncü alt boyut için. 49 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin 92 öğrenciye on beş gün ara ile uygulanması ile belirlenen test tekrar test korelasyon katsayıları ölçeğin tümü için. 74; birinci alt boyut için. 70; ikinci alt boyut için. 74; üçüncü alt boyut için ise. 74 olarak bulunmuştur (Hamamcı ve Büyüköztürk, 2003).

Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği -A Formu (FOTÖ-A): Öğrencinin her bir madde için işaretlediği 1 ile 7 arasındaki puanları –bazı puanlar ters olmak üzere- toplanarak toplam fonksiyonel olmayan tutum puanına ulaşılmaktadır. Ters olarak puanlanacak maddeler 2, 6, 17, 24, 29, 30, 35, 37 ve 40.35 maddelerdir. Ölçeğin Türkçe çevirisinin güvenilirliği içsel tutarlılık analizi ile yapılmıştır. 345 üniversite öğrencisi üzerinden elde edilen Cronbach α Değeri'nin $r = .79$, madde toplam puan korelasyonlarının ortalaması $r = .34$ olarak bulunmuştur. Ölçekten elde edilen iki yarım test güvenilirliği ise $r = .72$ 'dir . Ölçeğin orijinalinin güvenilirliği, içsel tutarlık analizi ve test-tekrar-test yöntemiyle ölçülmüştür. İçsel tutarlık analizi, öğrenci örnekleminde yapılan çalışmalarda Cronbach α Değeri'nin $r = .87$ ile $r = .92$ arasında, madde- toplam korelasyonlarının ise $r = .20$ ile $r = .50$ arasında değiştiği bildirilmektedir. Ölçeğin, test-tekrar-test güvenilirlik katsayısı $r = .54$ ile $r = .84$ arasında değişmektedir. Ölçek, mükemmeli tutum, bağımsız tutum, değişken tutum, onaylanma ihtiyacı gibi dört alt ölçeğe sahiptir ve dört alt ölçek puanı, toplam puanla birlikte beş adet puan sağlamaktadır. Cronbach α Değeri $r = .81$ 'dir. Onaylanma ihtiyacı alt ölçeğinin Cronbach α Değeri $r = .74$ 'dir. Bağımsız tutum alt ölçeğinin Cronbach α Değeri $r = .26$ ' dır. Değişken tutum alt ölçeğinin Cronbach α Değeri $r = .10$ bulunmuştur (Savaşır ve Şahin, 1997,78).

Zorbalık Eğilimi Ölçeği: Araştırmada ergenlerin zorbalık eğilimlerini belirlemek amacıyla Dölek (2002) tarafından geliştirilen “Zorbalık Eğilimi Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek 26 maddeyi içeren 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar; duygusal paylaşım eksikliği, haklı görme, başkalarını üzme, gücü kullanma, rahatsız olmama, olumsuz yansıtma boyutlarıdır. Ölçeğin iç tutarlık güvenilirliği için cronbach alfa katsayısı, 67'dir ve tüm alt testlerin cronbach alfa katsayıları da, 50'nin üzerindedir. İç tutarlık belirlemede ayrıca üst ve alt çeyreklikler arasında tek yönlü t-testi hesaplanmış ve üst ve alt çeyrekliklere giren öğrenciler arasında bütün boyutlar ayırt edici bulunmuştur. Ölçeğin devamlılık güvenilirliğinin belirlenmesi için, ölçek 2 hafta arayla 24 kişiye uygulanmış ve iki uygulama arasında Pearson Korelasyon

Katsayısına bakılmıştır. Duygusal paylaşım eksikliği, üzme ve güçlü olmak boyutları dışındaki diğer boyutların ve ölçeğin toplamının güvenilir olduğu bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS paket programından yararlanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde Pearson Korelasyon Katsayısı ve Bağımsız t Testi istatistiksel yöntemlerinden faydalanılmıştır.

BULGULAR

Bilişsel Çarpıtmalar ve Fonksiyonel Olmayan Tutumlar ile Zorbalık Eğilimi Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Ergenlerde Görülen İlişkiler Arası Bilişsel Çarpıtmalar ve Fonksiyonel Olmayan Tutumlar ile Zorbalık Eğilimleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Pearson Korelasyon Katsayısı analizinden elde edilen bulgular Tablo 1.de gösterilmektedir.

Tablo 1. Bilişsel Çarpıtmalar ve Fonksiyonel Olmayan Tutumlar ile Zorbalık Eğilimi Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Korelasyon Katsayısı Analizi Sonuçları.

	Fonksiyonel Olmayan İlişkiler	Bilişsel Çarpıtmalar	Zorba Davranışlar
Fonksiyonel Olmayan İlişkiler	1		
Bilişsel Çarpıtmalar	,006	1	
Zorba Davranışlar	,276(**)	-,068	1

**P<0.01

Yapılan analiz sonucunda, Zorba Davranışlar ile Fonksiyonel Olmayan Tutumlar arasında pozitif yönde bir korelasyon olduğu sonucuna varılmıştır ($r=0,276$, $n=300$, $p<0.01$). Aynı analizde, Zorba davranışlar ile Bilişsel Çarpıtmalar arasında ise herhangi bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Cinsiyetle Zorba Davranışlar Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Ergenlerde görülen Zorbalık Eğilimi ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Bağımsız *t* Testi sonuçları Tablo 2.de gösterilmektedir.

Tablo 2. Cinsiyetle Zorba Davranışlar Arasındaki İlişkiye Yönelik Bağımsız *t* Testi Sonuçları.

Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	<i>t</i>	P
Kız	149	76,187	11,201	298	-4,731	0,001*
Erkek	151	81,966	9,926			

* $p < 0,05$

Yapılan analiz sonucuna göre, zorba davranışlar gösterme açısından erkeklerle kızlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu, erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranda zorba davranışlar sergiledikleri sonucuna varılmıştır.

Cinsiyetle Bilişsel Çarpıtmalar Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Ergenlerde görülen ilişkilerle ilgili Bilişsel Çarpıtma davranışlarıyla cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Bağımsız *t* Testi sonuçları Tablo 3.de gösterilmektedir.

Tablo 3. Cinsiyetle Bilişsel Çarpıtmalar Arasındaki İlişkiye Yönelik Bağımsız *t* Testi Sonuçları.

Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	<i>t</i>	P
Kız	149	57,486	8,443	297	-0,170	0,856*
Erkek	151	57,642	7,424			

* $p > 0,05$

Yapılan analiz sonuçlarına göre, cinsiyet ile bilişsel çarpıtmalar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir.

Cinsiyet ile Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Arasındaki ilişkiye Yönelik Bulgular

Ergenlerin gösterdikleri Fonksiyonel Olmayan Tutumlar ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Bağımsız *t* Testi sonuçları Tablo 3'de gösterilmektedir.

Tablo 4. Cinsiyet ile Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Arasındaki İlişkiye Yönelik Bağımsız *t* Testi Sonuçları.

Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	<i>t</i>	P
Kız	149	157,583	26,188	298	-4,244	0,001*
Erkek	151	170,119	24,961			

* $p < 0,05$

Yapılan analiz sonuçlarına göre, fonksiyonel olmayan tutumlar dikkate alındığında kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı farklılık olduğu sonucuna varılmıştır. Buna göre erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha çok fonksiyonel olmayan tutum ve davranışlar sergiledikleri sonucuna varılmıştır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bilişsel Çarpıtmalar ve Fonksiyonel Olmayan Tutumlar ile Zorbalık Eğilimi arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan analizler sonucunda, zorba davranışlar ile fonksiyonel olmayan tutumlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Son dönemde yapılan çalışmalara bakıldığında, fonksiyonel olmayan tutumlar genellikle depresyon konusu altında incelenmiş ve bilişsel yapının dışı vuruk bozukluklarla ilişkisini araştıran çok fazla çalışmaya rastlanmamıştır. Bununla beraber zorba davranışlarda bulunan bireylerin saldırganlık üzerinden başarı sağlayacağına inanmakta oldukları, acı ve zarardan fazla etkilenmedikleri ortaya konmuştur (Bayraktar, 2006). Ayrıca saldırgan çocukların bu eğilimlerini “öfkeden çılgına dönmüşsen, birine vurmak normaldir.” gibi kanılarla zihinlerinde meşrulaştırdıkları yapılan çalışmalarla ortaya konmuştur (Boulten, Trueman & Flemington, 2002; Goleman, 2007; Kandemir ve Özbay, 2009). Dolayısıyla zorba davranışlar gösteren bireylerin, bu davranışlarını kullanarak kendi kişiliklerinde eksik kalan yönleri gidermeye çalıştıkları; bunu yaparken de fonksiyonel olmayan tutum ve davranışlar sergiledikleri sonucuna varılmıştır. Bu noktada bulguların literatürle paralellik taşıdığı ifade edilebilir.

Cinsiyetle zorba davranışlar arasındaki ilişki incelendiğinde ise erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha çok zorbalık eğilimi gösterdikleri ve bu yönde davranışlarda buldukları sonucuna varılmıştır. Bu konu ulusal ve uluslararası literatürde sıkça incelenmiş ve erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla daha çok zorba davranışlar gösterdikleri

sonucuna ulaşılmıştır (Bayraktar, 2006; Boulten, Trueman & Flemington, 2002; Farrington ve Jollife, 2006; Koç, 2006; Nabuzaka, 2003; Olweus ve Solberg, 2003; Simith, Anoniadov & Cowie, 2003). Ayrıca bu çalışmalarda , erkek ve kız öğrencilerin ayrı ayrı zorba davranış türleri gösterdikleri, erkeklerin gösterdiği zorba davranışların daha çok fiziksel yönde olduğu buna karşın kızların zorba davranışlarının ise daha dolaylı olduğu ve sosyal reddi içerdiği ifade edilmiştir (Boulten, Trueman & Flemington, 2002; Olweus, 2005; Rigby ve Slee, 1991; Simith, Anoniadov & Cowie, 2003; Solberg, Olweus, & Endresen, 2007; Taylor, 2006). Dolayısıyla araştırma bulgularıyla literatürde yer alan bulgular birbirleriyle örtüşmektedir.

Cinsiyetle bilişsel çarpıtma davranışları arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan incelemede anlamlı bir farklılığa ulaşılamamıştır. Bu konuda ulusal literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında da yine cinsiyet ile bilişsel çarpıtma davranışları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna varılmıştır (Kalkan, 2008; Kılıç, 2005; Kuyucu, 2007). Aynı şekilde, Barriga, Landau, Stinson, Liau ve Gibs (2000) ergenlik çağındaki 66 lise öğrencisi üzerinde Bilişsel Çarpıtmalar ile ilgili yapmış oldukları çalışmalarında cinsiyet değişkenine yönelik anlamlı farklılığın olmadığını ifade etmişlerdir. Capuano (2007) gençlerde bilişsel çarpıtmalar ve empati konusunda yapmış olduğu çalışmasında da bilişsel çarpıtma davranışlarıyla cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki olmadığını ifade etmiştir. Buradan yola çıkarak, araştırma sonuçlarının ulusal ve uluslar arası literatürle paralellik arz ettiğini ifade edebiliriz.

Son olarak, araştırma sonuçlarına göre, fonksiyonel olmayan tutumlar dikkate alındığında kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı farklılık olduğu sonucuna varılmıştır. Buna göre erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha çok fonksiyonel olmayan tutum ve davranışlar sergiledikleri sonucuna varılmıştır. Bilgin (2001) üniversite öğrencilerinin değer anlayışlarıyla ilgili yapmış olduğu çalışmasında kız öğrencilerin değer algıları konusunda erkek öğrencilerden daha çok fonksiyonel olmayan davranışlar geliştirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Çivitçi (2007) ilköğretim yedinci sınıf öğrencisi olan 236 öğrenci üzerinde yaptığı çalışmasında mantıkdışı inançlar konusunda öğrencilerin gösterdikleri fonksiyonel olmayan tutumlara bakıldığında kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha sık bu tür davranışlar gösterdiklerini ifade etmiştir.

KAYNAKLAR

ABELA, J. L. Z. & SULLIVAN, C. (2003). A Test of Beck's Cognitive Diathesis-Stress. Theory of Depression in Early Adolescents. *Journal of Early Adolescence*, 23, (4), 384-404.

ALTINTAŞ, E. ve GÜLTEKİN M. (2005). *Psikolojik Danışmanlık Kuramları*, Aktüel Yayınları, İstanbul.

ARIMAN, F. (2007). İlköğretim 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimleri ile Okul İlişkileri Algıları Arasında İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

ATKINSON, R. L., ATKINSON, R. C., SMİTH, E. E., ve NOLEN-HOEKSEMA, S. (1999). Psikolojiye giriş. (Cev. Y. Alogan,) (12. Baskı). Ankara: Arkadaş Yayınları. Ankara.

BARRIGA, A. Q., LANDAU, J. R., STINSON, J. L., LIAU, A. K & GIBBS, J. C. (2000). Cognitive Distortion And Problem Behaviours in Adolescents. *Criminal Justice and Behaviour*, 27, (1), 36-56.

BAYRAKTAR, F. (2006). İlköğretimde Zorbalık ve Kurban Olan Ergenlik Öncesi Çocuklarda Zorbalığın Kurbanların Zorba/kurbanların ve Katılmayan Grubun Karşılaştırılması, *Türk Psikoloji Bülteni*, 38, 43-58.

BİLGİN, M. (2001). Üniversite Öğrencilerinde Sosyotropik/Otonomik Kişilik Özellikleri, Yaşam Olayları ve Depresif Belirtileri. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12, (4) 273-282.

BOULTEN, M., TRUEMAN, M. & FLEMİNGTON, I. (2002). Associations Between Secondary School Pupils Definitions of Bullying, Attitudes Towards Bullying: Age and Sex Differences, *Educitonal Studies*, 28, (4), 354-369.

CAPUANO, A. M. (2007). *Empathy and Cognitive Distortion: Examining Their Relationship with Aggression in Adolescents*, Unpublished Master Thesis, College of Bowling Green State University.

ÇİVİTÇİ, A. (2007). Ergenlerde Mantıkdışı İnançlar; Sosyodemografik Değişkenlere Göre Bir İnceleme, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, (2).

DÖLEK, N. (2002). *İlk ve Ortaöğretim Okullarındaki Öğrenciler Arasında Zorbaca Davranışların İncelenmesi ve Zorbalığı Önleme Tutumu Geliştirmek İçin Hazırlanan Bir Programın Etkisinin Araştırılması*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

DUY, B. (2003). *Bilişsel-Davranışçı Yaklaşım Dayalı Grupla Psikolojik Danışmanın Yalnızlık ve Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Üzerine Etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

ELLIS, A. (2009). *Akılcı Yaşam Kılavuzu*, E. Köroğlu (çev.), Hyb Yayınları, Ankara.

ENGLANDER, E. & MULDOWNY, A.M. (2007). Just Turn The Darn Thing Off: Understanding Cyberbullying. Proceedings of Persistently Safe Schools: The 2007 National Conference on Safe Schools and Communities, 21, 83- 91.

FARRINGTON, D. & SOLLİFE, D. (2006). Exeminning The Relationship Between Low Empahaty and Bullying, *Aggressive Behavior*, 32, 540-550.

GÖKÇAKAN, Z. ve GÖKÇAKAN, N. (2005). Depresyonda Bilişsel Terapi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, (1), 91-101.

GOLEMAN, D. (2007). Duygusal Zekâ, B.S.Yüksel (çev.), Varlık Yayınları, İstanbul.

HAMAMCI, Z. ve BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. (2003). İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği: Ölçeğin Geliştirilmesi ve Psikometrik Özelliklerin İncelenmesi, *Çukurova Eğitim Fakültesi*, 2, (25), 107-111.

İNAN, Z. H. (2005). Okullarda Çocuklar Arası Zorbalık, *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 22, 161-170.

KALKAN, N. (2008). Ergenlerde Bilişsel Yapılar ve Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkinin Bilişsel Davranışçı Yaklaşım Açısından Yorumlanması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

KANDEMİR, M. ve Özbay, Y. (2009). Sınıf İçinde Algılanan Empatik Atmosferi ile Benlik Saygısı Arasındaki Etkileşimin Zorbalıkla İlişkisi, *İlköğretim Online*, 8, (2), 322-333.

KARASAR, N. (2008). Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara

KENDALL, P. C. (1994). *Sağlıklı Düşünme*, S. Türküm (çev.). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 27, (2), 955-964.

KEYES, J. A. (1991). Cognitive Distortions and Loneliness: Does Changing Negative Thoughts Affect Loneliness? Doctoral Dissertation, Loyola University of Chicago, 1991.

KILINÇ, H. (2005). *Ergenlerin Yalnızlık Düzeyleri ve Kişilerarası İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

KOÇ, Z. (2006). Lise Öğrencilerinin Zorbalık Düzeylerin Yordanması Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

KUYUCU, Y. (2007). *Boşanmış Ailede Yetişen Ergenlerin Bilişsel Çarpıtmalarıyla Benlik Değeri Arasındaki İlişki*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

LI, Q. (2006). Cyberbullying in Schools; A Research of Gender Differences. *School Psychology International Copyright*, 27, (2), 157-170.

LI, Q. (2007). Bullying in The New Playground: Research into Cyberbullying and Cyber Victimization. *Australasian Journal of Educational Technology*, 23, (4), 435-454.

McDONAGH, A., FRIEDMAN, M., McHUGO, G., FORD, J., SENGUPTA, A., MUESER, AT ALL. (2005). Randomized Trial of Cognitive-Behavioral Therapy for Chronic Posttraumatic Stress Disorder in Adult Female Survivors of Childhood Sexual Abuse *Journal of Consulting and Clinical Psychology, American Psychological Association*, 73, (3), 515-524.

Mc KAY, M. ve FANNING, P. (2006). *Özgüven*, F.G.Atay (çev), Arkadaş Yayınevi, Ankara.

NABUZUKA, D. (2003). Bullying-related Behaviours by English and Zambian Pupils: A Comparative Study, *Educational Research*, 45, (1), 95-109.

OLWEUS, D. (2005). A Useful Evaluation Design, and Effects of The Olweus Bullying Prevention Program. *Psychology, Crime & Law*, 11, (4), 389- 402.

ÖZEN D. Ş. (2006). Ergenlerde Akran Zorbalığına Maruz Kalmanın Yaş, Çocuk Yetiştirme Stilleri ve Benlik İmgesiyle İlişkisi, *Türk Psikoloji Dergisi*, 21, (58), 77-94.

ÖZGÜVEN H. D. (1999). Psikiyatrik Kriz Vakalarında Hatalı Otomatik Düşünceler ve Fonksiyonel Olmayan Tutumların Sıklığı. *Kriz Dergisi*, 7, (2), 9-16.

PİŞKİN, M. (2002). Okul Zorbalığı Tanımı Türleri, İlişkili Olduğu Faktörler ve Alınabilecek Önlemler, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimler Dergisi*, 531-562.

RIGBY, K. & SLEE, P.T. (1991). Bullying Among Australian School Children: Reported Behaviour and Attitudes Toward Victims. *The Journal of Social Psychology*, 131, (5), 615- 627.

SAVAŞIR, I. ve ŞAHİN, H. (1997). *Bilişsel-Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler*, Türk Psikoloji Derneği Yayınları, Ankara.

SHARRIFF, S. (2005). Cyber-Dilemmas in The New Millennium: School Obligations to Provide Student Safety in a Virtual School Environment. *Journal of Education*, 40, (3).

SMİTH, P. ANONİADOV, K. & COWİE, H. (2003). Interventions to reduce school bullying, *Journal of Education*, 43, (3), 299-312.

SOLBERG, M.E. & OLWEUS, D. (2003). Prevalence Estimation of School Bullying With the Olweus Bully/Victim Questionnaire. *Aggressive Behaviour*, 29, 239–268.

SOLBERG, M. E., OLWEUS, D. & ENDRESEN, I. M. (2007). Bullies and Victims at School: Are They the Same Pupils? *British Journal of Educational Psychology*, 77, (2), 441-464.

TAYLOR, R. J. (2006). *An Evaluation of Owning Up; Impact on Perceptions of Relational Aggression, Bullying, and Victimization*, Unpublished Doctora Thesis, Department of Psychology, Hofstra Universtiy, Hemostead.

TÜRKÇAPAR, H. (2008). *Bilişsel Terapi*, Hyb Yayınları, Ankara.

TÜRKÜM, S. (1996). *Bilişsel Davranışçı Yaklaşım Dayalı Grupla Psikolojik Danışmanın Bilişsel Çarpıtmalar ve Kişilerarası Beceriler Üzerine Etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

WILBERT, J. R. & RUPERT, P. A. (1986). Dysfunctional Attitudes, Loneliness, and Depression in College Students. *Cognitive Therapy and Research*, 10 (1), 71-77.

ABSTRACT

Researchers claim that cognitive actions in cognitive therapy are basically divided into two: deficiencies and distortions. Cognitive distortions refer to cognitive structures which appear when information process follows a wrong or ineffective pathway and which are caused by an individual's strong beliefs and schemas.

It is known that, when they interact with depressive elements, dysfunctional attitudes and cognitive distortions may sometimes lead to aggressive behaviors. Upon a close review of literature, it can easily be seen that there is a close connection between aggressive and bullying behaviors.

Bullying is defined as the attitude of exercising power by the powerful child on the weak one for the purpose of giving physical harm to or having control over him. A study conducted by Kandemir and Özbay (2009) reveals that bullying persons try to meet some of their basic needs in the environment such as senses of attachment, and group existence; thus they may be inclined to cognitive distortions and dysfunctional behaviors.

If bullying is considered to be an expressed disorder, this study will contribute very much to literature when handled in terms of cognitive distortions and dysfunctional attitudes.

Therefore, this study dealt with the interaction between cognitive distortions and dysfunctional attitudes and bullying among adolescents.

Method

The study employed an interactional survey method in order to uncover, among boy and girl students, whether the levels of cognitive distortions and dysfunctional attitudes help interpret bullying behaviors or not. 300 students of 7., 8. and 9. grades attending various Secondary schools in Trabzon constituted the working group of the study. Of these students, 151 (%51) were boys and 149 (%49) girls. Interpersonal Cognitive Distortions Scale, Dysfunctional Attitudes Scale-A Form (FOTO-A9 and Bullying Attitude Scale were used.

Discussions and Results

Based upon the analyses of the interaction between Cognitive Distortions and Dysfunctional Attitudes and Bullying Attitudes, the study revealed a significant connection between bullying behaviors and dysfunctional attitudes. Recent literature places dysfunctional attitudes in the field of depression and very few studies have dealt with the interaction between cognitive structure and expressed disorders. These studies show that bullying persons believe they will gain success through aggressive behaviors and that they are not affected by painful and harmful incidents.

The analysis of the relationship between sex and bullying behavior showed that boys are more inclined to bullying behaviors than girls. This is also a widely accepted fact by the studies conducted at national and international level.

No significant relationship was found between sex and cognitive distortions. Other studies also back this finding. Finally, in terms of dysfunctional attitudes, the study found a significant difference between boys and girls. Boys tend to have more dysfunctional attitudes and behaviors than girls.